

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1315248/1

בבית הדין הרבני האזורי אשדוד

לפני כבוד הדיינים:

הרב מיכאל צדוק – אב"ד, הרב אריאל שוייצר, הרב עידו שחר

המבקשת: פלונית

הנדון: היתר נישואין - מינקת גרושה

פסק דין

לפנינו בקשה להיתר נישואין.

המבקשת התגרשה בבית דיננו ביום ד' באדר תשפ"א (16.02.2021). מנישואיה נולדו לה שלשה ילדים. הצעיר שבהם, נ' נ' נ"י, יליד י"ב בחשוון תש"פ (10.11.2019). כ"ד חודש שמניקה ממתינה לאחר לידתו מסתיימים ביום י"ב בחשוון תשפ"ב.

המבקשת הופיעה בבית הדין עם חתנה המיועד ומסרה שזמן קצר לאחר גירושיה הציעו לה את השידוך, ולפני כמה חודשים הסכימו להינשא כדת משה וישראל במועד הראשון האפשרי לפי ההלכה. החתן הופיע ומסר שהוא גרוש כחמש שנים, לו שלשה בנים מנישואין קודמים. החתן התייעץ עם מורי הוראה, והצדדים סיכמו להינשא ביום ט' בסיון תשפ"א (20.05.2021), בכפוף לאישורו של בית הדין.

לפי בדיקה שביה"ד ערך במועד המיועד לנישואין יהיה הבן הקטן בגיל 18 חודשים ו-26 יום.

לשאלת בית הדין, מה הדחיפות להינשא כעת, השיבו המבקשת וחתנה שאינם רוצים להמתין לאחר שמצאו את זיווגם. החתן הוסיף שהוא עוד לא קיים מצות פריה ורביה.

האשה מסרה בדיון שעקב האירועים שקרו בתקופת ההיריון ולאחר הלידה של הבן הקטן, לא הצליחה להניקו יותר מחודשיים. וכי כעת היא מקבלת מזונות ראויים מאבי ילדיה על פי הסכם הגירושין, ומזונותיו של הילד הקטן מובטחים. על מנת להסיר כל חשש למזונותיו של הבן הקטן, קיבל על עצמו החתן המיועד בקנין שבמידת הצורך יזון את הילד הקטן עד הגיעו לגיל כ"ד חודש.

אלו עיקרי הדברים הנחוצים לצורך הכרעה בבקשה שלפנינו.

וירדנו לדין האם במקום הצורך כבנידון דידן ניתן להקל ולהתיר לאשה להינשא לפני שחלפו כ"ד חודש מלידת בנה הקטן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

א. מחלוקת הראשונים במינקת גרושה

הנה ז"ל תוס' יבמות (מב ע"א ד"ה סתם):

רבינו שמשון זקנו של רשב"א היה אומר דגרושה מינקת מותרת לינשא משום דלא משעבדא להניק כדאמר' בפ' אף על פי (כתובות נט: ושם) נתגרשה אינו כופה. ואין נראה לר"ת, דהא למאי דהוה בעי למימר דטעמא משום סנדל או משום דיחסא לא היה חילוק בין אלמנה לגרושה, וה"ה להאי טעמא, דאינו חוזר בו אלא מהטעם בלבד, ועוד אלמנה גופה אי אמרה איני ניוזנית ואיני עושה או תבעה כתובתה לא משעבדא, וכן פוסק בשאלתות דרב אחאי דלא שנא גרושה ולא שנא אלמנה.

ובפשטות נראה שר"ש ור"ת נחלקו מי היא המינקת שתקנו חז"ל שלא תינשא בתוך כד חודש, דלר"ש הזקן מינקת היא אשה שחייבת להניק, ולר"ת מינקת היא אשה שמניקה בפועל אעפ"י שאינה חייבת להניק.

ובתוס' כתובות (ס' ע"ב ד"ה והלכתא), הביאו מחלוקת הר"ש הזקן ור"ת, והוסיפו טעם בדברי ר"ת:

ועוד דמפרש טעמא התם דסתם מעוברת למניקה קיימא דמשמע דהיינו טעמא דמניקה היינו טעמא דמעוברת.

מלשון זו משמע דגם אשה שאינה מניקה בפועל אלא בכוח, יש לה שם מינקת, וצריכה להמתין כד"ה לדעת ר"ת.

וכ"כ הריב"ש בתשובה (סי' תסג), וז"ל:

שאלה אשה שמת בעלה והיא מעוברת וילדה ולא הניקה את בנה, אם היא קרויה מינקת, שצריכה להמתין כ"ד חדשים, אם לאו, ואם היא אשה שלא הניקה מעולם, ועכשיו ילדה ולא הניקה אם קרויה מינקת, שצריכה להמתין כ"ד חדשים, כי ראיתי סברת רבינו האי גאון ז"ל שהוא מחמיר בזה הענין. ועיינתי בספרים אחרים וראיתי סברות רבות על זה. הודיעני דעתך והיאך אתם נוהגין בזה.

תשובה נראה שזו צריכה להמתין. דכיון שילדה ולד של קיימא מינקת חברו קרינא בה אף על פי שלא התחילה להניק. דהא איפסיקא הלכתא בפרק אף על פי (ס':) שאפי' נתנה בנה למניקה צריכה להמתין. ואף אם נאמר דההיא בשמת בעלה לאחר שהתחילה להניק, ואחרי מות בעלה נתנה בנה למינקת, מ"מ על כרחין אית לן למימר דההיא מיירי אף בשאין הולד מכירה. ... וכיון דאף בשאין מכירה אסור, מה לי התחילה להניקו או לא, הרי בין בזה ובין בזה נסתלקה סכנת הולד כשנתנה אותו למיניקה, אלא שאנו חוששין לחזרת המינקת ויסתכן הולד. ולזה אנו אוסרין לה להנשא אף בנתנה למניקה. שאם היינו מתירין לה היא תתנהו לעולם למיניקת כדי שתנשא. ואפילו בשילדה ולא הספיקה להניקו עד שמת בעלה צריכה להמתין, שהרי היא נקראת מינקת חברו כיון, שיש לה להניק את בנה. ואף הגאונים ז"ל לא התירו אלא בנתנה בנה למניקה בחיי בעלה ולאחר ג' חדשים מת בעלה. דהשתא אינה נקראת מינקת חברו, כיון שיש שלשה חדשים שלא הניקתו. ובג' חדשים כבר מכיר המינקת האחרת. .... ועוד יש לומר דלפי מסקנת הגמרא בפ' אף על פי כל שהולד חי אפי' היכא דליכא למיחש לסכנת ולד גזרינן אטו היכא דאיכא למיחש. וליתא לדרב נחמן דשרא לבני ריש גלותא. .... כי היכא דגזרינן התם בההיא היכא דליכא למיחש להבחנה, אטו היכא דאיכא למיחש, הכא נמי גזרינן היכא דליכא סכנת ולד אטו היכא דאיכא סכנת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולד..... וכבר הסכימו האחרונים ז"ל דמיניקה שמת בעלה, לאו דוקא, אלא ה"ה לנתגרשה. וכן נמי מעוברת שנתגרשה, ואף על פי שאבי הבן קיים וממסמס ליה בבצים וחלב, אפ"ה לא פלוג רבנן. וכמ"ש ג"כ רב אחא ז"ל בשאלתות. וכן דעת ר"ת ז"ל. וכיון דמעוברת גרושה צריכה להמתין, אף על גב דליכא למיחש לסכנת ולד, משום דלא פלוג רבנן, במעוברת שנתנה בנה למיניקה וגם שאינה רגילה להניק, צריכה להמתין, דלא פלוג רבנן....

הריב"ש כותב שאשה שהתגרשה או התאלמנה וילדה חייבת להמתין כד"ח משני טעמים: א. שמא תמסור בנה למינקת כדי להינשא. ב. לא פלוג רבנן בתקנתם, ואסרו גם במקום שאין סכנה לוולד.

ונראה שלפי שני הטעמים, החיוב של האשה להמתין תלוי בזה שיש לה שם מינקת, אלא שלפי הטעם הראשון מינקת היא אשה שיש איזה צורך בהנקתה, דגם כששכרה מינקת יש צורך בהנקתה שמא המינקת תחזור בה, ולטעם השני מינקת היא אשה שבכוחה להניק, דגם כאשר אין כל צורך בהנקתה, כמו בנשי דבי ריש גלותא, דבודאי המינקת שנשכרה לא תחזור בה, חייבת האשה להמתין כד"ח.

ודעת הרשב"א (כתובות שם ע"א) והר"ן (כתובות כה ע"א בדפי הרי"ף) דלר"ת גרושה שאינה מניקה בפועל, אינה צריכה להמתין כ"ד חודש. והב"ש (סי' יג ס"ק לה) כתב שכ"כ המהר"י מינץ בדעת תוס' והרא"ש בר"ת.

ז"ל הרשב"א שם:

...וכתב ר"ת ז"ל דבנתגרשה בא מעשה לפני רבינו שמשון ז"ל והתירה לאחר ג' חדשים, דכיון דקאי אב אי מיעברא ממסמס ליה אב בבצים וחלב וכענין שאמרו בפרק החולץ, אבל כשמת בעלה אי מיעברא יורשין לא יהבי לה אלא בב"ד והיא בושה מלהתבזות בב"ד ומאית וולד, ור"ת ז"ל אסר אפילו בנתגרשה, דאף מבעל היא בושה מלתבוע אלא אם הוא זריז למסמס ליה מנפשיה לפי שאינה יכולה להיות רגילה אצלו אחר שגרשה כדאמרינן לעיל בפרק האשה שנתאלמנה (כח א) ואינה נפרעת ממנו אלא ע"י אחר... ומיהו דוקא שהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה אבל קודם הזמן הזה לא דהא אי בעיא לא תניק אותו כלל ואפי' בשכר, וכדקתני לעיל בבב"א נתגרשה אין כופה אותה להניק ואם היה מכירה כופה ומניקתו מפני הסכנה ומעלה לה שכרה, כנ"ל.

הרשב"א והר"ן סוברים שלדברי הכל הטעם דמינקת חייבת להמתין כד"ח הוא משום שיש חשש סכנה לוולד, ומחלוקת ר"ש ור"ת היא עד כמה חששו חז"ל לסכנת הולד, דלר"ש הזקן בגרושה שיש לוולד אב שיכול למסמס לו ביצים וחלב, לא חששו, ולר"ת גם בגרושה חששו שמא האב לא יהיה זריז למסמס ביצים וחלב לוולד, והאם אינה מצויה אצל האב לתבוע ממנו.

וכתבו הרשב"א והר"ן, דחשש סכנה איכא רק במקום שהגרושה כבר החלה להניק את הולד עד שהכירה, דאם לא הניקה אותו כלל, אין לה אחריות להנקה כלל, ואינה צריכה להמתין כ"ד חודש. ומבואר ברשב"א שם, וביתר פירוט במגיד משנה (הל' גירושין פ"א הכ"ה), שמחלוקת ר"ת והר"ש היא בגרושה שהולד מכירה, דלדעת הר"ש הזקן על אף הסכנה לוולד מהפסקת ההנקה, הגרושה אינה משועבדת להניק את הולד, ולכן אינה חייבת להמתין כ"ד חודש, ולדעת ר"ת, הגרושה חייבת להניק את הולד משום חשש סכנה, לכן צריכה להמתין כ"ד חודש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובב"ש (סי' יג ס"ק לח) כתב שתוס' והרא"ש חולקים על הרשב"א בדעת ר"ת וסוברים שגם גרושה שאין הולד מכירה חייבת להמתין כ"ד חודש. ועי' להלן עוד אחרונים שסוברים כן, ושיש מי שחולק בדעת התוס' והרא"ש.

ויש לעיין, לדעת הרשב"א והר"ן האם עיקר הטעם בגרושה צריכה להמתין כד"ח לפי ר"ת הוא משום שחייבת להניק את הולד שמכירה, או משום שחוששים שמא האב לא יהיה זריז למסמס לבן ביצים וחלב?

ונראה שיש כאן שני עניינים: א. לדברי הכל גרושה שאינה חייבת להניק, אינה חייבת להמתין כד"ח. ב. גרושה שחייבת להניק משום שהתינוק מכירה, לדעת ר"ת צריכה להמתין כד"ח משום חשש סכנה, ולדעת הר"ש אינה צריכה להמתין כד"ח, דאין כאן סכנה, דגם אם תינשא ותהרהר ויתעכר חלבה, אביו של התינוק ימסמס לו ביצים וחלב, ולר"ת חוששים שאביו לא יהיה זריז למסמס לו ביצים וחלב, והאם לא תתבע את האב.

וכ"מ ברשב"א שם שכתב בדברי הר"ש, דאם מיעברא, האב ימסמס ביצים וחלב, ועל זה משיב ר"ת דחיישינן שמא לא יהיה זריז וכו'.

וכן מפורש בריטב"א (כתובות נט ע"ב), דהחשש הוא שמא תינשא ותהרהר ויעכר חלבה ותתבייש לתבוע מהאב את מזונות הולד, והאב לא יהיה זריז וכו', שז"ל שם:

נתגרשה אינו כופה. יש שפירשו שאפילו בשלא נדרה אינו כופה גרושתו שתניק לו בנה אפילו בשכר כל שאינו מכירה. והא דאמרינן לקמן במניקה שמת בעלה שחייבת להניקו עד כ"ד חדש ואסורה להנשא מפני כן ולא מפלגינן בין מכירה לשאינו מכירה, דוקא נקטינן התם אלמנה דכיון שמת בעלה ליכא דממסמסא ליה בביעי וחלבא, אבל גרושה כיון שהבעל קיים הרי הוא נזהר בו וממסמס ליה וכדרך שאמרו באשה שהיא תחת בעלה במסכת יבמות (מב ב'), וכן דעת רבינו שמשון ז"ל, וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל (עי' במ"מ פי"א מהל' גירושין הכ"ה). אבל ר"ת ז"ל כתב דאפילו בגרושה נמי אסורה להנשא עד כ"ד חדש, כי אף על פי שהבעל קיים כיון שהיא באיבה עמו ואינה רגילה בו ואם נשאת אסורה לדור עמו במבוי ולתבוע ממנו שום תביעה כדאיתא בפרק שני (לעיל כ"ז ב'), כשנעקר חלבה בושח לתבוע לו צרכיו וליכא דממסמסא ליה בביעי...

והנה הריטב"א בכתובות לא מפרש במאי פליגי ר"ת והר"ש. ומה שכתב בתחילת דבריו לחלק בין גרושה לאלמנה, שגרושה אינה חייבת להניק אלא אם כן מכירה ואלמנה חייבת להניק בין במכירה ובין באינה מכירה, אינו פירוש של מחלוקת ר"ש ור"ת, אלא הכי פירושו, דקשיא ליה מדוע אלמנה שהתינוק אינו מכירה חייבת להמתין, הא לגבי גרושה אמרינן שכשאינו מכירה היא אינה חייבת להניק? ותירץ שאלמנה שאני שאין מי שימסמס לו ביצים וחלב, לכן החמירו ואסרו עליה להינשא אף על פי שאינו מכירה. ובגרושה, לא מיירי באיסור נישואין אלא בחובת הנקה בלבד, ובזה אמרינן שבאינו מכירה ליכא חשש סכנה ולא חייבת להניק. ובמכירה חייבת להניק. אולם לא מפורש בדבריו האם ר"ש ור"ת פליגי במכירה או רק בשאינו מכירה. ואיכא למימר, שלענין המתנה אין הדין תלוי בחיוב להניק, אלא בהא דאין מי שימסמס לו ביצים וחלב, ובגרושה פליגי ר"ש ור"ת, לדעת הר"ש בין במכירה ובין באינו מכירה אינה חייבת להמתין דהא יש לו אב שימסמס לו ביצים וחלב, ולדעת ר"ת בין במכירה ובין באינו מכירה צריכה להמתין, דהיא בושח לתבוע מאביו שימסמס לו ביצים וחלב.

אולם, בריטב"א יבמות (מג ע"א) מפורש שדין המתנה תלוי גם בחובת האשה להניק. שכתב ז"ל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולענין גרושה פלוגתא דר"ת ורבינו שמשון ז"ל, אבל מניקה מזנה יש אומרים כי לדברי הכל צריכה להמתין דכסיפא למתבעיה, וצ"ע במקומו אם כופין להניק כיון שאינה אשתו.

הריטב"א מביא את דעת היש אומרים, שהיא דעת הר"ן שתובא להלן, שדין המתנה כד"ח תלוי בהא דאין מי שימסמס לו ביצים וחלב, ולדעה זו במזנה הכל מודים שחייבת להמתין, דבודאי כסיפא לה למתבעי לאב. וכותב הריטב"א דצ"ע האם לדעת הי"א כופים על מזנה להניק כיון שאינה אשתו. ועל כרחק כוונתו לאופן שהתינוק מכירה, דבאופן אחר לא מצאנו חיוב למזנה. והיינו משום דפשיטא ליה לריטב"א שבמקום שאין כופים על האם להניק, אין חובת המתנה. מבואר שהריטב"א סובר כדעת הרשב"א במחלוקת ר"ש ור"ת, דפליגי רק באופן שכופים על האם להניק, דהיינו בגרושה שהתינוק מכירה, דאם אינו מכירה, אינה חייבת להניק וממילא אינה חייבת להמתין לכולי עלמא.

ובנימוק"י יבמות (יד ע"ב מדפי הרי"ף) הביא את דעת היש אומרים בריטב"א, ולא הניחם בצ"ע. על אף שמסכים עם מש"כ הרשב"א והריטב"א בדעת ר"ת, דרק גרושה שחייבת להניק, צריכה להמתין. ועל כרחק היינו משום שס"ל שמזנה שהתינוק מכירה חייבת להניק.

ומאי דמספקא ליה לריטב"א האם האב כופה לאשה מזנה להניק, פשיטא ליה להגהות מרדכי (יבמות סי' קו). שכתב וז"ל:

ומניקת שנתעברה בזנות בא מעשה לפני הרב ר' מרדכי טורמש"א והתירה ואמר דאפילו ר"ת האוסר הוי משום שכופה אבי התינוק ובזנות מי יכוף ולכן התירה ולא הודו לו חכמים דמ"מ ב"ד יכופו אותה ועיין בתוס' פ' החולץ [*דף מב] בסוגיא דממסמסא לו ביצים וחלב ותמצא ראייה לאסור נ"ל הדיוט ואין להאריך עיין פרק אף על פי בזה הספר ועוד נ"ל ראייה לאסור בדיבור סתם מעוברת למניקת קיימא פירש תוס' וזה לשונם לטעמא דדיחא וסנדל אין חילוק בין אלמנה וגרושה ואף על גב דחוזר בו מ"מ מן הטעם לבר חזר בו ועוד אלמנה נמי אי אמרה איני ניזונית ואיני עושה לא משעבדא ליה עד כאן לשון תוספות וא"כ לפי זה לא שנא מזנה כיון דאינו תלוי בשיעבוד שמשעבדה כן נ"ל:

מבואר בר"מ במרדכי שאי אפשר לכוף את המזנה שהתינוק מכירה להניק, דהא מיירי באופן שהאב כופה את הגרושה להניק, והיינו במכירה, ובכה"ג כתב ובזנות מי יכוף. ואין לומר דמש"כ ובזנות מי יכוף היינו משום שלא ידוע מאיזה איש המזנה הרתה, דמשום מקרה כזה שאינו שכיח שהמזנה אינה יודעת ממי הרתה לא היה כותב הר"מ בסתם שכל מזנה אינה צריכה להמתין כד"ח.

נמצא שהרשב"א והר"ן והריטב"א והדעה הראשונה במרדכי (ודעת חכמים במרדכי שלא הודו לדעה זו, ומ"מ כתבו שבית דין יכפו על האשה להניק) כולם אזליה בחד שיטתא בדעת ר"ת, שבמקום שאי אפשר לכפות על האשה להניק, היא לא צריכה להמתין כד"ח. והדעה השניה במרדכי היא כדעת תוס' והרא"ש בדעת ר"ת (עי' לעיל ולהלן דכ"כ בב"ש), שהאיסור לגרושה להינשא אינו תלוי בשעבוד של האשה לאב, אלא בכך שחל עליה שם מניקה בשעת גירושיה, וגם בגרושה מעוברת חל עליה שם מניקה, דכל מעוברת למניקה קיימא.

ולפי זה אתי שפיר דברי הרא"ש בכתובות (פ"ה סי' כ') שכתב שטעם הר"ש הוא שיש לולד אב, ולא כתב את תשובת ר"ת לטעם הר"ש, דחוששים שהאב אינו זריז, משום שהרא"ש לשיטתו סובר שלדעת ר"ת הטעם דגרושה חייבת להמתין הוא משום שחל עליה שם מניקת ולא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

משום שחוששים לסכנת הולד או משום שהיא משועבדת, דהא גם במקום שאין חשש סכנה סובר הרא"ש שגרושה צריכה להמתין כ"ד חודש לדעת ר"ת.

ובתשובת צמח צדק (סי' נה) הביא שיטה חדשה בביאור מחלוקת הר"ש ור"ת, דלא איכפת לן כלל בשעבוד של האשה להניק, אלא אך רק בשאלה האם יש תחליף ראוי למזונות הילד או לא. ובגרושה לדעת הר"ש יש תחליף ראוי ולדעת ר"ת אין תחליף ראוי, ובמזנה לדברי הכל אין תחליף ראוי.

ובשו"ת רעק"א (קמא סי' צה) הביא דברי הצמח צדק וכתב:

ואף די"ל דזיל בתר איפכא דגם להר"ש אסור בזונה למ"ש הר"ן דהר"ש מתיר בגרושה, כיון דקאי אב ממסמס ל' בביצים וחלב, א"כ בזונה דל"ש כן אסורה וכ"כ בתשו' צ"צ (סי' נה), הא מ"מ רובא דרבוואתא התוס' ביבמות וכתובות והרא"ש והסמ"ג ומרדכי כתובות הביאו לדברי הר"ש דמתיר בגרושה משום דתני' נתגרשה אינו כופה, הרי דתליא בשיעבוד הנקה, וממילא גם זונה מותרת, וא"כ דעת הר"ן אליבא דהר"ש יחידאה נגד הנך רבוואתא הנ"ל. גם הא לדעת הר"ן ודאי מותרת דהרי אחר שהביא מחלוקת הר"ש ור"ת הביא דברי הרשב"א הנ"ל דבגרושה כ"ז שאינו מכירה שרי, וכן בהה"מ איתא כסדר הזה משמע דזהו לא תליא בפלוגתא דהר"ש ור"ת, אלא דבתחילה מיירי במכירה דמשעבדא דהר"ש התיר גם בזה דהאב ממסמס בבצים וחלב, דמהני גם במכירה כמו באשה תחת בעלה, דמותר משום מסמוס אף במכירה ור"ת ס"ל דבושה לתבוע מאב, ואח"כ כ' ענין אחר בשם הרשב"א דבאינו מכירה דליכא שיעבוד ואם בעית לא תניק כלל דמותרת, א"כ לדידהו ממילא בזונה ואינו מכירה מותרת, ואף לר"ת ואפילו במכירה כיון דליכא אב שכופה אותה כסברת הר"ר מרדכי מטורויש והר"י מינץ....

רעק"א מתדד את החידוש בדברי הצמח צדק ומוצא לו מקור בראשונים. שטעם ההיתר של הר"ש באם גרושה תלוי באב ולא באם. ובמזנה דהאב כמאן דליתא, אסור לכו"ע. ובמזנה שהתינוק אינו מכירה, הדין תלוי במחלוקת הראשונים, לרא"ש ותוס' שסוברים שר"ש ור"ת פליגי אף בגרושה שאין התינוק מכירה, במזנה שאין התינוק מכירה והאב כמאן דליתיה כו"ע מודו שחייבת להמתין כד"ח. ולרשב"א ור"ן ומגיד משנה שסוברים שר"ש ור"ת פליגי בגרושה שהתינוק מכירה, דבאינו מכירה אינה צריכה להמתין כד"ח, גם את"ל שטעם ההיתר של הר"ש תלוי באב, ובמזנה האב כמאן דליתיה, הני מילי באופן שהתינוק מכירה, דבשאינו מכירה לא נזקק הר"ש לטעמו.

ורעק"א מסיק דאיכא תלת טעמי להקל דלא כצ"צ שהחמיר במזנה: א. לרוב הראשונים טעם ההיתר של הר"ש אינו תלוי באב אלא באם, שגרושה אינה משועבדת להניק את התינוק, ושפיר יש לומר שהוא הדין במזנה. ב. אף לר"ן שטעם ההיתר של הר"ש תלוי באב, לרשב"א והר"ן עצמו, באינו מכירה לא נדרש הר"ש לטעמו, ושפיר יש להתיר מזנה שאין התינוק מכירה. ג. לר"מ במרדכי איכא טעמא אחרינא להקל במזנה שהתינוק מכירה, שאין האב כופה על האם המזנה להניק.

אולם מצאנו בדברי האחרונים שנקטו שהטעם העיקרי של הר"ש שהקל בגרושה הוא משום שיש לו אב שימסמס לו ביצים וחלב. דבריהם משולבים בדיון באחרונים באלמנה עשירה שאינה חייבת להניק את בנה, אם צריכה להמתין כד"ח, שהובא בב"ש (שם ס"ק לז):

דהא אי בעי' לא תניק כו'. הנה באלמנה נמי משכחת לה דאינה חייבת להניק, היינו כשהיא עשירה או היכא דאין לה מזונות, לפ"ז י"ל גם אלמנה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מותרת להנשא דהא אם בעי' לא תניק, וכן פסק בתשובת אמונת שמואל ויסוד בנין שלו משום שסומך על הר"ש הזקן דס"ל גרושה מותרת להנשא משום דאינה חייבת להניק כן הוא אם היא אלמנה עשירה, אבל אנ"ל להקל דהא לא כתבו הפוסקים היתר זה אלא בגרושה ולא באלמנה, וע"כ הטעם משום גרושה לעולם היא פטורה להניק א"כ היא אינה בכלל מניקה, אבל אלמנה דהיא לפעמים חייבת אז היא בכלל מניקת חברו, וכן הוא כוונת המרדכי והג"א דכתבו גרושה לא דמיא לאלמנה שהיא מחוייבת להניק את בנה כוונתה כמ"ש דהיא בכלל מניקה, גם שאני גרושה דאביו חי כמ"ש בפוסקים משא"כ באלמנה.

האמונת שמואל סובר שהחובה להמתין כד"ח תלויה לדעת הר"ש בשעבוד בפועל של האשה להניק את התינוק, ואלמנה עשירה שאינה משועבדת בפועל להניק, אינה צריכה להמתין כד"ח. הב"ש סובר שהחובה להמתין כד"ח תלויה לדעת הר"ש בכך שיש לאשה שם מניקה, ושאיין אב שימסמס לו ביצים וחלב.

ויש לעיין לדעת הב"ש, האם בעינן תרתי לריעותא כדי להחמיר בגוונא דהאמונת שמואל, שיש לאלמנה שם מניקה ואין אב שימסמס לו ביצים וחלב, או שבחדא לריעותא סגי, כגון במזנה שהאב כמאן דליתיה, דאין לה שם מניקה, אך אין אב שימסמס לו ביצים וחלב, שפיר יש לומר לדעת הב"ש שאינה צריכה להמתין. אולם, בנוב"י (קמא אה"ע סי' יח) הביאו הפת"ש (שם ס"ק ל') משמע שעיקר הטעם שאלמנה צריכה להמתין כד"ח לדעת הר"ש הוא משום שאין אב שימסמס לו ביצים וחלב. שכתב שם שהרב השואל חילק בין אלמנה למזנה, שאלמנה חל עליה שם מינקת, וצריכה להמתין כד"ח, ומזנה לא חל עליה שם מינקת, ואינה צריכה להמתין כד"ח. ודחה החילוק, וכתב דהא דלא חל על המזנה שיעבוד להניק לא מעלה ולא מוריד, דהא האב כמאן דליתיה ואין מי שימסמס לו ביצים וחלב. ומכל מקום כתב שיש להקל במזנה מטעם אחר, דזנות לא שכיחא ולא גזרו בה. טעם זה הובא גם בחת"ס (אבה"ע סי' יח). אך במקום אחר (שם סי' לג), הקשה החת"ס על טעם זה, ומסקנתו שלסוברים שדין מניקה הוא מהל' איסור והיתר, שפיר דמי לסמוך על טעם זה, ולדעת הב"מ שדין מניקה הוא דין מהל' חו"מ, אין לסמוך על טעם זה.

מכל מקום מבואר שדעת הנוב"י כדעת הצמח צדק בדעת הר"ש, דעיקר הטעם שהקל בגרושה הוא משום שיש לו אב שימסמס לו ביצים וחלב, ולא משום שהגרושה לא משעבדה, דהא במזנה ואלמנה שאינה חייבת להניק סבר שיש להחמיר (אלמלא הטעם הנ"ל במזנה), אף על פי שאינן משועבדות.

והדרינן למחלוקת ר"ש ור"ת. וחזינן שגדולי הראשונים, הרשב"א הר"ן הריטב"א והר"ם במרדכי, אזליה בחד שיטתא בדעת ר"ת דרק גרושה שהתינוק מכירה, חייבת להניק וצריכה להמתין כד"ח.

ובסמ"ג (עשין נ') כתב וז"ל:

הרב ר"ש מפאלאיזא הי' אומר דגרושה מניקה מותרת לינשא בתוך זמן הזה מפני שאנו אומרים בפ' אעפ"י נתגרשה אינו כופה להניק, ולא הודה לו ר"ת לחלק בדבר מפני שבמקום שמכירה כופה להניק.

ובב"ש (שם) כתב דהסמ"ג סובר כרשב"א. ובאבני מילואים (סי' יג ס"ק יז) כתב שהסמ"ג סובר כתוס' והרא"ש בדעת ר"ת דגם גרושה דאין התינוק מכירה חייבת להמתין כ"ד חודש, וביאר את דבריו בתרי אנפי, עיי"ש. ולדעת הב"ש, קשה מדוע השמיט הסמ"ג את הטעם שכתב הר"ש דהאב ממסמס לו וכו' ואת תשובת ר"ת דהאם לא תתבע את האב, והאב אינו זריז וכו'?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ונראה לבאר שהסמ"ג סובר כרשב"א דר"ש ור"ת פליגי במכירה. אלא שלסמ"ג נקודת המחלוקת היא בעצם השעבוד ולא בסילוק החשש סכנה על ידי האב. ובזה פליג על התוס' והרא"ש, שלשיטתם נקודת המחלוקת היא האם החיוב להמתין כד"ח תלוי בשעבוד של האשה להניק. ולשיטת הסמ"ג ר"ת מודה לר"ש שהחיוב להמתין תלוי בשעבוד להניק, ומודה לר"ש שגרובה אינה חייבת להניק, ונחלק על הר"ש באופן שהתינוק מכירה, וסובר דבכה"ג גם גרושה משועבדת להניק.

ובדעת הר"ש אפשר לומר שהוא סובר שגם במכירה, גרושה אינה משועבדת להניק, או שהיא משועבדת להניק אך לא משועבדת לאב – וזה שכתב שהאב אינו כופה להניק, כלומר שהיא משועבדת להניק אך לא לאב – ואם שלא משועבדת לאב לא צריכה להמתין כד"ח.

ולפי זה, מחלוקת ר"ש ור"ת לפי הסמ"ג היא בדומה למחלוקת ר"מ וחכמים במרדכי במזנה שתינוק מכירה, דאף שהיא חייבת להניקו מפני הסכנה, וס"ל לר"מ במרדכי דהיא אינה צריכה להמתין כד"ח, דאין היא משועבדת לאב להניק אלא ב"ד כופים עליה. וחכמים במרדכי ס"ל – ונראה שזו דעת הרשב"א והריטב"א והר"ן – שאף אשה שבי"ד כופה עליה להניק חייבת להמתין כד"ח.

לסיכום פרק זה:

- א. לדעת תוס' והרא"ש (פשטות דבריהם, וכ"כ הב"ש להלן) והדעה השניה במרדכי, ר"ש סובר שאשה שאינה מניקה בפועל אינה צריכה להמתין כד"ח, ור"ת סובר שאף אשה שאינה מניקה בפועל צריכה להמתין כד"ח.
- ב. לדעת רוב הראשונים, הטעם של הר"ש באשה גרושה הוא שגרובה אינה משועבדת לאב להניק את התינוק, והוא הדין כל אשה שאינה מניקה בפועל, שאינה צריכה להמתין כד"ח. לדעת הר"ן הטעם של הר"ש באשה גרושה הוא שבגרובה אין חשש סכנה, שיש לו אב שימסמס לו ביצים וחלב. וכתב רעק"א שהעיקר כדעת רוב הראשונים. אולם נראה שהדבר שנוי במחלוקת האחרונים לגבי אלמנה עשירה שאינה חייבת להניק. שדעת האמונת שמואל כדעת רעק"א בדעת רוב הראשונים, ודעת הנוב"י כדעת הר"ן שעיקר הטעם של הר"ש הוא משום שאין חשש סכנה.
- ג. הריב"ש מבאר את דעת ר"ת לפי הראשונים הנ"ל, שאף על פי שהאשה אינה מניקה בפועל, ואינה משועבדת לאב להניק וגם ליכא חשש סכנה, הואיל והיא מניקה בכוח, חל עליה שם מינקת, וצריכה להמתין. ונתן טעם, דחיישינן שמא תיתן את בנה למינקת כדי להינשא, או דלא פלוג רבנן בתקנתם.
- ד. הריב"ש מוסיף שלדעת ר"ת לפי הראשונים הנ"ל, אף אשה שילדה לאחר שהתגרשה או שמת בעלה צריכה להמתין כד"ח, דלא פלוג רבנן. ונראה דהיינו משום שסתם מעוברת למניקה קיימא, וחל עליה שם מינקת בעודה מעוברת.
- ה. לדעת הרשב"א המגיד משנה הריטב"א הר"ן דעת הר"מ וחכמים במרדכי, אשה שאינה מניקה בפועל לא צריכה להמתין כד"ח לכו"ע. אשה שהתינוק מכירה, חייבת להניק את התינוק מחשש סכנה. אולם, לדעת הר"ש אינה חייבת להמתין כד"ח, ויכולה להינשא, ואם תהרהר ליכא חשש סכנה, שאביו ימסמס לו ביצים וחלב. לדעת ר"ת חייבת להמתין כד"ח, דאיכא חשש סכנה, שאביו אינו זריז למסמס לו ביצים וחלב, ואמו בושה לתובעו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ו. לדעת הסמ"ג לפי הב"ש, אשה שאינה מניקה בפועל לא צריכה להמתין לכו"ע. אשה שהתינוק מכירה חייבת להניק. ואף על פי כן לדעת הר"ש היא לא צריכה להמתין. ונראה שטעמו משום שאינה משועבדת לאב אלא בית דין כופה אותה להניק. ולדעת ר"ת היא צריכה להמתין, דהא סוף כל סוף חייבת להניק.

ב. הכרעת מרן השו"ע

מרן השו"ע (שם סעי' יא) כתב וז"ל:

גזרו חכמים שלא ישא אדם ולא יקדש מעוברת חבירו, ולא מניקת חבירו, עד שיהיה לולד כ"ד חדשים .... בין שהיא אלמנה בין שהיא גרושה בין שהיא מזונה. (ויש מקילין במזנה).

ובסעי' יד שם הביא מרן את מחלוקת הראשונים בזו הלשון:

זה שאמרו בגרושה, יש מי שאומר דדוקא שהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה, אבל קודם הזמן הזה לא, דהא אי בעיא לא תניק ליה כלל, ואפילו בשכר. ויש מי שאומר דאשה שמת בעלה והניחה מעוברת וילדה ולא הניקה את בנה, צריכה להמתין כ"ד חדש, ומשמע מדבריו דהוא הדין לגרושה.

ובביאור הגר"א (שם ס"ק לה, לו, לז, נב) כתב שדעת השו"ע בסעי' יא היא כדעת ר"ת דאסור בגרושה, ודלא כר"ש הזקן. ולכן כתב מרן בסעי' יא בפשטות שגרושה ומזנה חייבות להמתין כד"ח. ודעת היש מקילים במזנה דכתבה הרמ"א היא כדעת הר"ש הזקן, ודלא כר"מ במרדכי שכתב שר"ת מתיר במזנה. והדעה הראשונה בשו"ע בסעי' יד, היא דעת הרשב"א וכדעת הר"ש הזקן. והדעה השניה היא דעת ר"ת.

וכ"כ הט"ז (שם ס"ק ח'):

קודם שנתגרשה וכו'. זה דעת הרשב"א שמביא ב"י שיש חילוק בין גרושה לאלמנה, ודיעה זו כתבו תוס' והרא"ש והמרדכי בשם רבינו שמשון... וא"כ צ"ל דרשב"א ס"ל כרבינו שמשון, וא"כ לא היה השו"ע להביא כלל הך דיעה דסעיף זה כיון שפסק לעיל סעיף יא בין אלמנה בין גרושה, וכיון שבלשון הגמרא שאמר לא ישא מינקת חבירו נכלל בו אלמנה וגרושה, ודאי אין חילוק ביניהם בשום ענין. ומו"ח ז"ל מחלק בין גרושה לאלמנה לענין אם אין התינוק מכירה והיא אומרת שאינה רוצה להניק, דבגרושה תינשא, ואיני מכיר חילוק זה כלל, דמאי איכפת לך באמירה דידה, ודאי כל גרושה תאמר כן ומבטל תקנת חכמים שתקנו גם בגרושה. והב"י כתב וראיתי מורים כרשב"א ולא מחיתי בידם כיון שיש להם על מי שיסמכו עכ"ל, ובודאי אין לשום מורה להורות קולא בזה כמ"ש הב"י בשם ריב"ש אלא אם ניסת א"צ גט בזה דבזה יש לסמוך על הרשב"א.

ודברי הט"ז והגר"א צ"ב, דהרשב"א כתב חילוק זה אליבא דר"ת, דאליבא דהר"ש גם בהניקתו ומכירה אינה צריכה להמתין כ"ד חודש. וראיתי בספר ראש פינה הנדמ"ח בשו"ע השלם (סי' יג עקבי הבית ס"ק לח) שהקשה כן על הט"ז, וכתב שהפשטות היא שהשו"ע מביא את דעת הרשב"א אליבא דר"ת, וזה שכתב השו"ע: וזה שאמרו בגרושה, כלומר בסעי' יא שכתב שם שגרושה חייבת להמתין כ"ד חודש כדעת ר"ת, יש מי שאומר, הוא הרשב"א, דדוקא וכו'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם ברעק"א (שם ד"ה גם לפי) משמע שסעי' יד מפרש את מה שסתם בסעי' יא כדעת ר"ת, דהיינו דווקא במכירה.

וגם במגיד משנה שהביא את דברי הרשב"א שהעתיק השו"ע, משמע שהרשב"א כתב כן לדעת ר"ת, דהנה ז"ל המגיד משנה (גירושין פ"א הכ"ה):

וכן גזרו חכמים שלא ישא אדם. ברייתא שם (מ"ב) והטעם מפורש בגמרא. וי"מ ז"ל שהיו סבורים דוקא במניקה דנתארמלה אבל אם נתגרשה כיון שהאב קיים הוא ישתדל בכנו. ואין כן דעת רבינו, אלא בכל גוונא אסור, וכן דעת רב אחא משבחה ז"ל, וכ"נ מן הגמרא דמניקה דומיא דמעוברת, ולזה הסכים הרשב"א ז"ל וכתב ומיהו בגרושה דוקא בשנהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה אבל קודם הזמן הזה לא דהא אי בעיא לא תניק אותו כלל ואפילו בשכר כמו שנתבאר פכ"א מהלכות אישות.

ובבאה"ג (שם אות ר') ציין לדברי המגיד משנה שהביא את הרשב"א, משמע שמפרש שהדעה הראשונה היא דעת הרשב"א בדעת ר"ת, כפי שהביאה במגיד משנה שם.

שבתי וראיתי באבני מילואים (שם ס"ק יח) שכתב:

דדוקא שהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה. והוא דעת הרשב"א להתיר בגרושה כיון דלא משעבדא, ואין איסור בגרושה אלא בהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה. ומשמע מדברי הרשב"א דאם הניקתו אחר שנתגרשה עד שהכירה, כיון דבתחלה לא משעבדא כלל, ה"ל כאשה דעלמא שהניקה עד שהכירה דאין כופין אותה, ודוקא שהניקתו קודם שנתגרשה, דאז ה"ל משעבדי' לי' להניק והניק' מתוך שעבודה עד שהכיר', ומש"ה אפי' נתגרשה אחר שהכירה, כיון דכבר משעבדא והכירה ה"ל מתוך שעבודה הוא דכופין [אותו] [אותה], אבל אם הניקתו אחר שנתגרשה עד שהכירה, כיון דמעולם לא משעבדא, אינה נכנסת בשעבוד במה שמכירה.

ועל פי זה אפשר ליישב בדוחק את דברי הט"ז והגר"א ולומר שיש שלשה מצבים בגרושה: א. גרושה שהתחילה להניק לפני הגירושין והמשיכה אחר כך עד שהתינוק הכירה, דאז גם לדעת הר"ש חייבת להמתין כד"ח, משום שהתחילה להניק כשהיתה משועבדת לבעלה, והמשיכה עד שהתינוק הכירה. ב. גרושה שהתחילה להניק לאחר הגירושין עד שהתינוק הכירה, דבכה"ג לדעת הר"ש מותרת להינשא, ולדעת ר"ת אסורה. ג. גרושה שהתחילה להניק לאחר שהתגרשה והתינוק לא הכירה, דבכה"ג לדעת הרשב"א בדעת ר"ת מותרת להינשא. אלא שביאור זה לא מתישב עם דברי המגיד משנה, דשם מפורש שהרשב"א כתב את דבריו אליבא דר"ת וסיעתו שאוסרים.

ובב"ש (שם ס"ק לח) כתב שהדעה השניה בסעי' יד שם היא דעת הריב"ש בדעת ר"ת. ובדעת הרא"ש ותוס' בדעת ר"ת, כתב הב"ש בשם שו"ת מהר"י מינץ (סי' ה') שאפשר שס"ל כדעת הרשב"א. והב"ש עצמו כתב דנראה דהרא"ש ותוס' פליגי על הרשב"א וס"ל דגם באין התינוק מכירה חייבת להמתין כד"ח, והשו"ע הביא את דברי הריב"ש שמוסיף על מש"כ התוס' והרא"ש, שגם גרושה שלא הניקה מעולם חייבת להמתין כד"ח. ונראה מדברי הב"ש שהדעה הראשונה בסעי' יד שם היא דעת הרשב"א והסמ"ג בדעת ר"ת, ודלא כט"ז וגר"א.

וכהבנת הב"ש בתוס' והרא"ש, כן כתב באבני מילואים (שם ס"ק יז). וכ"כ במהרש"א ע"ד התוס' (כתובות ס' ע"ב), והוסיף טעם אליבא דר"ת, שחכמים גזרו בגרושה שאין התינוק מכירה שתמתין כד"ח אטו גרושה שהתינוק מכירה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נפק"מ בביאור דברי השו"ע בסעי' יד, שלט"ז והגר"א, השו"ע בסעי' יא סתם כדעת ר"ת שגרושה צריכה להמתין כד חדשים גם באינו מכירה, ובסעי' יד הביא את הדעה החולקת של הר"ש אליבא דהרשב"א (להבנתם בו) שגרושה אינה צריכה להמתין כד"ח אלא במכירה. ולבאה"ג והב"ש, השו"ע בסעי' יד מפרש שמש"כ בסעי' יא שגרושה צריכה להמתין כד"ח, היינו דווקא בגרושה שהתינוק מכירה, שגרושה שהתינוק אינו מכירה אינה צריכה להמתין. וכך מדוקדק בבאה"ג (שם אות ה') שכתב שדעת האוסרים במזנה בסעי' יא היא דעת רוב הגדולים במרדכי שם שכתבו שמזנה שהתינוק מכירה צריכה להמתין כד"ח, על אף שאין אב שיכפה עליה להניק, ביה"ד יכפה עליה להניק. משמע שדעת המקילים במזנה בסעי' יא שם היא דעת הר"מ במרדכי שמיקל אף במכירה. ומזה שפירש את המחלוקת במזנה באופן שהתינוק מכירה משמע שאף מה שכתב השו"ע בסעי' יא בגרושה היינו דווקא במכירה, כפי שפירש אחר כך בסעי' יד.

יהיה פירוש הדעה הראשונה בסעי' יד איך שיהיה. הדעה השניה בסעי' י"ד היא דעת הריב"ש שסובר שגרושה ואלמנה צריכות להמתין כד"ח בכל גווני. וזה ה'ויש מי שאומר' בתרא, שלכאורה הלכה כוותיה. ובב"י (אה"ע שם) כתב שיש שעשו כרשב"א ולא מחה בידם. משמע שלא הורה כמותו. אולם, ברעק"א שם כתב שהשו"ע הביא דעת הריב"ש בשם 'ויש מי שאומר' משום שלא דחה לגמרי דעת הרשב"א מההלכה.

והאחרונים דנו בהכרעת השו"ע. הנוב"י שם כתב:

ואמנם הדבר פשוט דבהתחילה להניק אך שאינו מכירה בזה תופס דעת האוסרים עיקר ולכן הביא דברי המתיר בשם יש מי שאומר, ובלא התחילה להניק תופס עכ"פ בגרושה דעת המתיר עיקר, ולפי שמדברי הריב"ש שהוא האוסר משמע דה"ה בגרושה לכן כ' דעתו בשם יש מי שאומר.

ומסקנת הנוב"י למעשה:

ולכן באשה זו שלפי הנראה אין בדעתה ליתן דד בפי התינוק כלל גלע"ד להקל בצירוף עוד צדדים שלפי מכתבו אבי האשה מתחייב ליתן להולד כל צרכו והוא עשיר וגם תקיף גדול, ואף שאין לנו בזה"ז היתר מחמת מה שהוא תקיף, מ"מ בגרושה ולא התחילה להניק עושי' דבר כזה סניף להתיר, וגם המינקת שישכור אבי האשה לנכדו תהיה אלמנה או גרושה שלא יהיה לה בעל, וגם תשבע המינקת עד"ר שלא תנשא לבעל כל כד"ח ולא תחזור בה מלהניק הולד, ואז אני מתיר להאשה להנש' אחר כלות שלשה חדשים אחר לידתה, כי בתוך ג"ח כיון שעדיין לא נעכר חלבה וביד' להניק ולדה עדיין היא בכלל מינקת חבירו, אבל אחר ג"ח אינה בכלל מינקת.

ובפתי"ש (שם ס"ק כט) כתב דבשו"ת ברית אברהם מקל בגרושה שלא התחילה להניק בצירוף כל הטעמים הנ"ל כלשונו, ונראה שכוונתו למה שכתב הנוב"י בנדון דידיה, במקום שהגרושה כבר נשאת, דבדיעבד לא תצא. וכתב שבשו"ת חת"ס נראה שחולק על הנוב"י שמקל בגרושה שלא התחילה להניק.

ורעק"א (שם) האריך להוכיח שלרוב הראשונים אשה מזנה אינה חייבת להמתין כד"ח, ואעפ"י כן כתב שאין לפסוק כך לאחר שבנימוק"י מפורש שמזנה אסורה וכן סתם בשו"ע.

ולעיל מיניה כתב רעק"א שהשו"ע סתם ואחר כך פירש שבגרושה יש מתירים באין התינוק מכירה ויש איסורים. ובמזנה יש להקל טפי, כמש"כ רעק"א שם בדעת רוב הפוסקים. ומדוע כתב רעק"א שפשטות דברי השו"ע שמזנה אסורה? ונראה שרעק"א דקדק מהא דהשו"ע בסעי' יד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פירש בגרושה ולא במזנה, והותיר את הסתמא בסעי' יא שמזנה אסורה, שס"ל כדעת הנימוק"י והר"ן שמזנה חמירא טפי מגרושה, שבמזנה האב כמאן דליתיה. ואכתי קשה שרעק"א שם כתב להדיא שהר"ן והרשב"א שמקלים בגרושה שאין התינוק מכירה, מקילים אף במזנה שאין התינוק מכירה. ובשו"ע הביא את דעת הרשב"א לגבי גרושה, והוא הדין והוא הטעם במזנה. אלא אם כן נאמר שהשו"ע הביא את דברי הרשב"א בגרושה דווקא דאיכא תרי טעמי להקל שהיא אינה משועבדת להניק ויש לו אב שממסמס לו ביצים וחלב, ולא הביא את דבריהם במזנה דאיכא בה חד טעמא להקל, שהיא אינה משועבדת להניק.

שו"ר בפת"ש (שם ס"ק יח) בשם שבות יעקב (ח"ג סי' קח), דכתב שלדעת רוב הפוסקים יש להחמיר אף במזנה. ועיינתי בדבריו, ונראה דר"ל שלדעת רוב הפוסקים אין מזנה קלה יותר מגרושה, ובגרושה יש להחמיר בגלל מחלוקת הפוסקים, ודו"ק.

ובשו"ת יבי"א למרן הראש"ל צוק"ל (ח"ט אבה"ע סי' יד) הביא את דברי הב"י ומרן השו"ע, ואת מחלוקת האחרונים בהכרעת מרן להלכה, וז"ל:

ולכאורה מדברי מרן בש"ע משמע שדעתו להחמיר אפילו בגרושה ואינו מכירה, וכדברי יש מי שאומר בתרא, אולם בשו"ת מהר"ם שיק (חאה"ע סי' כד) ד"ה והנה הש"ע, כתב דלכאורה אם נלך אחר כללי איסור והיתר שביו"ד (סי' רמב) א"כ בדרבנן אזלינן בתר המיקל, והכא הוי איסורא דרבנן. וכן הוא לפי דברי הפמ"ג בפתיחה, וכ"כ להקל בספר ארץ צבי אה"ע (סי' יג), אבל הפמ"ג בפתיחה ליו"ד כתב שדעה אחרונה נראית למרן עיקר. וא"כ ה"נ דעת הריב"ש נראית למרן עיקר, ומיהו הני מילי לכתחלה אבל בדיעבד או שעת הדחק סמכינן על סברא ראשונה להקל. עכת"ד. גם בשו"ת מור ואהלות ענתבי בתשובת אבי המחבר (בחאה"ע סי' א' דף לד סוף ע"ד), כתב דמרן לא הכריע בשלחנו הטהור בדין הגרושה, ואזלינן לקולא כיון דמילתא דרבנן היא, וכמ"ש להדיא בבית יוסף. ע"כ. גם בשו"ת שבות יעקב (סי' צה) כתב בשם האמונת שמואל דמרן הש"ע ס"ל להקל, כמ"ש בבית יוסף. ע"ש. והנה הנודע ביהודה קמא (חאה"ע סי' יז) העתיק לשון מרן הש"ע, וכתב, דלכאורה דברי הש"ע סתרי אהדדי... ובאמת שאין כאן סתירה כלל. וכמו שדרך מרן לכתוב בש"ע יש אומרים ויש אומרים, כן דרכו לכתוב יש מי שאומר ויש מי שאומר, וכן ראיתי בשו"ת בית יצחק ח"א (חאה"ע סי' נד אות יד) שכתב שדברי הנודע ביהודה הנ"ל תמוהים, שהרי דרך הש"ע לכתוב יש אומרים ויש אומרים שאז אין הכרע כלל בדבר, וכן דרכו לכתוב יש מי שאומר ויש מי שאומר, ולפמ"ש הפמ"ג בפתיחה ליו"ד, בדרבנן נקטינן להלכה להקל. וכן בשו"ת עזרת יהודה (חאה"ע סי' לט) העיר ע"ד הנוב"י שאין זה מוכרח, שדרך הש"ע לכתוב כן, וכגון זה ביו"ד (סי' רפב סעיף יח) וכו'. ע"ש. אבל לפמ"ש הפמ"ג באו"ח, הלכה כדעה שניה, וא"כ ה"נ יש להחמיר. ע"כ. וע"ע בשדי חמד כללי הפוסקים (סי' יג סוף אות כג) שכתב להשיג בזה על הנוב"י הנ"ל. ע"ש. וכן בשו"ת משפטי עוזיאל מה"ת (חאה"ע סי' כח) הביא דברי הנוב"י, וכתב, ולפע"ד אין כאן סתירה כלל, אלא כך היא דרכו של מרן במחלוקת הפוסקים שלא הוכרעה ההלכה. ומיהו בזה יותר נ"ל שבאמת מרן פוסק כיש מי שאומר קמא, כיון שלא מצינו מי שחולק בפירוש על זה. ע"כ. ואינו נכון, שהרי בארנו שר"ת ור"י והתוס' והאו"ז ס"ל לאסור אף בגרושה שאינו מכירה. וכן מבואר בהדיא בשו"ת הריב"ש (סי' יג). וע' בשו"ת והשיב משה (חלק אבן העזר סימן ז) שהביא מ"ש האמונת שמואל הנ"ל דמרן לא הכריע בזה, וס"ל להקל כמ"ש בב"י, וכתב ע"ז, ויש לתמוה שהרי הכלל הוא שבכיו"ב הלכה כיש מי שאומר בתרא, וי"ל דס"ל שכל שלא הכריע בהדיא בש"ע, ובבית יוסף מבואר דס"ל כיש מי שאומר קמא להקל, הכי נקטינן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכיו"ב כתבו רבני תוניס ביישוב דברי העה"ש חו"מ. והובאו בספר הליכות יעקב (מע' ט' אות ג'). ומ"מ לע"ד דעת מרן כיש מי שאומר בתרא להחמיר, אלא שלא מיחה בידי המורים להקל בדבר כיון שיש להם אילן גדול לסמוך עליו, הוא הרשב"א. ע"כ. ולא יישב לנו מדוע ס"ל למרן להחמיר כיון דהוי פלוגתא בדרבנן, וכמו שהעיר מרן עצמו בב"י. וע' להגאון הנצי"ב בהעמק שאלה (סי' יג אות א') שהורה להיתר בגרושה שלא התחילה להניק והוא שעת הדחק שהאשה צעירה לימים, ובצירוף עוד כמה סניפים, שאבי האשה יפקיד סכום גדול והבעל יתחייב במזונות הילד.

ג. תינוק שמוכן לקבל תחליפי חלב

מן המקובץ לעיל עולה, שבתינוק שלא הכיר את אמו ולא התרגל לינוק ממנה, יש לכה"פ ספק האם היא חייבת להמתין כ"ד חודש. ובצירופים שונים, האחרונים פסקו שהיא אינה צריכה להמתין כד"ח.

ומה הגדר של תינוק שאינו מכיר את אמו? רש"י (כתובות נט ע"ב ד"ה אם) כתב דתינוק המכיר את אמו הוא תינוק שמסרב לינק מאחרת. משמע שתינוק שמוכן לינק מאחרת, נחשב תינוק שאינו מכיר את אמו. ובשטמ"ק (כתובות שם) בשם רי"ד כתב דגם תינוק שאינו מסרב לינק מאחרת, אם מכיר את אמו וקשה עליו לינק מאחרת, נחשב תינוק שמכיר את אמו.

נפק"מ באופן שהתינוק מתקשה לאכול תחליפי חלב, שלדעת רי"ד יש להחמיר ולחייב את האשה להמתין כד"ח, אף לדעת ר"ת, ולדעת רש"י שפיר דמי להקל ולהתיר לאשה להינשא מיד. ובנדון דידן שבשעת הגירושין התינוק היה גמול זמן ניכר, בודאי דינו כתינוק שאינו מכיר את אמו, ועדיף מיניה שאינו זקוק ליניקה כלל.

ד. בזמן הזה, האם חוששים שהאם לא תתבע מזונות מהאב?

ויש לדון, האם החשש של ר"ת וסיעתו באשה גרושה שלא תתבע את מזונות הילד מהאב, קיים גם בזמן הזה. והנה ז"ל הרשב"א שם:

ור"ת ז"ל אסר אפילו בנתגרשה דאף מבעל היא בושה מלתבוע אלא אם הוא זריז למסמס ליה מנפשיה, לפי שאינה יכולה להיות רגילה אצלו אחר שגרשה כדאמרינן לעיל בפרק האשה שנתאלמנה (כח א') ואינה נפרעת ממנו אלא ע"י אחר.

וז"ל הריטב"א שם:

כי אף על פי שהבעל קיים, כיון שהיא באיבה עמו ואינה רגילה בו ואם נשאת אסורה לדור עמו במבוי ולתבוע ממנו שום תביעה כדאיתא בפרק שני (לעיל כ"ז ב'), כשנעקר חלבה בושה לתבוע לו צרכיו וליכא דממסמסא ליה בביעי.

נראה שהרשב"א מכוון למש"כ השו"ע (שם סי' קיט סעי' ח') שאסור לגרושה לגבות חוב מהגרוש בעצמה אלא על ידי שליח, והריטב"א מכוון למש"כ השו"ע (שם סעי' ט') דאסור לגרוש ולגרושה לבא לבית דין ביחד, ואם עשו כן מנדים אותם. וברשב"א ביבמות (מ"ב ע"ב) כתב

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בדומה לריטב"א, וכעין מש"כ בגמ' יבמות (ס) שאשה בושה לבא לבית דין, ולתבוע מיורשי הבעל את מזונות הולד, והורגת את בנה. וכתב הרשב"א שלדעת ר"ת, אשה בושה גם לתבוע מבעלה בחייו.

מכל מקום נראה, שבזמן הזה שרוב התביעות מוגשות על ידי עו"ד, ובאשה שכבר גילתה את דעתה שאינה בושה כלל מהאב ותובעת ממנו מזונות בביהמ"ש, פחת החשש שמא לא תתבע את מזונות בנה מאביו.

ובנדון דידן שכבר אושר הסכם גירושין בבית הדין שבו התחייב האב לזון את ילדו, והאשה מעידה שהאב מקיים את ההסכם ככתבו וכלשונו. וידוע לביה"ד שאם לא יעשה כן לא תדרש האשה לפגוש בו, אלא תגבה את דמי המזונות דרך ההוצאה לפועל, פשיטא טפי דלא חיישינן שמא האשה לא תתבע את המזונות מהאב, ושפיר דמי להקל ולהתיר לה להינשא.

ה. צד קולא בזמן הזה שיש תחליף זמין להנקה.

ויש לצרף צד נוסף לקולא, על פי מש"כ הצמח צדק (שם) בדעת הר"ן שמחלוקת ר"ש ור"ת בגרושה, והוא הדין במזנה לסוברים כן, היא האם הפסקת ההנקה תסכן את התינוק. דהני מילי בזמן שמזון התינוקות העיקרי היה חלב אם, והתחליף של ביצים וחלב הוא בדלית ברירה. אך במציאות החיים בזמנינו שרוב הנשים המניקות שמסיימות את חופשת הלידה ואף קודם לכן, גומלות את התינוק מיוזמתן מהנקה ומרגילות אותו לתחליפי חלב אם. וברוב המקרים, התינוק מסתגל אחרי זמן, וכבר דשו בו רבים, שפיר יש לומר דחשש סכנה ליכא.

ו. צד קולא במקום שיש לתינוק ענין בנישואי האם

טעם נוסף שהוזכר בפסק הדין להקל, שבמקום שיש תועלת לתינוק מנישואי אמו, אמרי' שהתקנה שהאם תמתין כד"ח היא לטובת התינוק, והתינוק הוא כמי שאומר אי אפשרי בתקנת חכמים.

דהנה כתב בשו"ת חת"ס (אבה"ע סי' ל'), הובא בפת"ש (שם ס"ק ל'), שבמקום שטובתו של התינוק שאמו תינשא, התינוק הוא כמו שאומר אי אפשרי בתקנת חכמים שתיקנו לטובתו שאמו תינשא.

וז"ל החת"ס שם:

והשיב הנה הב"ש ס"ק כד מייתי לשון ריב"ש דליכ' למיחש לא לחורבן בית ולא לקלקול הבחורה, ולכאורה זה סותר למ"ש הרמ"א בשם מהר"י מינץ דיש להקל במופקרת כדי שיהא בעלה משמרה, אך המעיין בפנים במהרי"מ דמשום תקנת שניהם התיר שגם הולד היה בספק יציאה לת"ר כו', ומכ"ש בעובד' דמהרי"מ שכבר ינק הולד זמן מה, דשוב ליכא סכנה ברורה אצל כל הילדים רק דחז"ל חששו למיעוט' בפ"נ או משום ילדים דעלמא, א"כ היכ' דאיכ' למיחש לקלקול התינוק שיצא לת"ר פשיט' דלא ניחא ליה בתקנת' דרבנן, וגם אין אומרים ליה להתינוק חטא בשביל שיזכו חבירך בני גילך, זהו סברת מהר"י מינץ ופסק' הרמ"א ז"ל, ואף על גב דאפשר שלא נתכוון לכך, מ"מ לדינ' נ"ל כן לקיים דברי הריב"ש ודברי מהר"י מינץ הנ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בחת"ס שם נראה שמעיקר הדין הטעם הזה עומד בפני עצמו, דהא בנדון שם לא היה צירוף נוסף של אשה מופקרת. וכן עיין בחת"ס שם, שתמה על חידוש המהר"י מינץ שבמופקרת יש להתיר כדי שלא תכשיל אחרים, ונראה דהחת"ס פליג על המהר"י מינץ, ובכל זאת החת"ס התיר בנדון דידיה לאשה מניקה להינשא, אם הבעל יתחייב לפרנס ולגדל את ילדי האשה לתורה. וגם מהטעם הנוסף שכתב החת"ס שם שהחלב של האשה ארסי, משמע, שהוא בתוספת לטעם הנ"ל שהוא הטעם העיקרי להיתר, וגם באין חלבה ארסי היה מתיר על סמך הטעם הזה. גם מש"כ החת"ס שם שהתינוק כבר ינק ויצא מכלל סכנה ברורה הוא צירוף נוסף, ועיקר ההיתר הוא מהטעם שאין זו טובתו של התינוק. ודו"ק שהחת"ס מחמיר מאד באיסור מינקת, ובנדון שם הקל בשופי בגלל שסבר שהתקנה מעיקרא ליתא במקום שברור שזו טובת הקטין.

וע"ע בחת"ס שם, שכתב שיש לחשוש שמא אם לא נתיר לאשה להינשא, היא תעזוב את העיר אל מקום שבו לא תהיה יד בני הקהילה משגת להציל את האשה וילדיה מקלקול. משמע דגם כאשר האשה בעצמה אינה מקולקלת במעשיה או דעותיה אלא מכורח המציאות שתעבור למקום שבו אין השפעה לקהילה, ורוב באיה לא ישובון, כלשון החת"ס, דאז יש חשש גדול שהתינוק יתקלקל, ובודאי ניחא ליה שאמו תינשא כדמו"י ויזכה לחיי העוה"ב.

מכל מקום מבואר שהחת"ס הורה להיתר רק במקום שיש חשש להתדרדרות רוחנית של הילד, דאז ודאי קים לן שהקטן הוא כמו שאומר אי אפשרי וכו', ובצירוף טעמים אחרים יש להתיר. אבל במקום שהחשש הוא רק מחסרון פרנסה ואספקת צורכי הקטין, או מכך שאם האשה לא תינשא עכשיו, ספק אם תמצא בעל נח כפי שמוצע לה עכשיו, משמע דאין להתיר.

שו"ר בחת"ס (שם סי' לג) שהסכים לדינא למש"כ הנוב"י (קמא סי' יח) להתיר בדיעבד למי שכבר נשאת להישאר תחת בעלה, כאשר ידוע שאם תתגרש ממנו לא תמצא פרנסה ותצטרך לעבוד במקום שלא יאפשר לה להמשיך להניק, ועניות מעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו, ויצא שכרו של התינוק בהפסדו. הרי שגם כאשר אין חשש דתרכות רעה, אם אין תועלת בכך שלא תינשא, דבכל אופן תיאלץ להפסיק להניק, הסכימו הפוסקים להתיר בדיעבד כשכבר נשאת. ועי' בפת"ש (שם סי' ק יט בסופו), שדן בתשובה מבן הנוב"י, דלא סמך להתיר במקרה דומה, ומשמע שהנוב"י התיר שם רק בצירופים נוספים, דביטול פו"ר אצל הבעל, והטעם דעניות מעבירה את האדם ע"ד קונו.

ובנדון דידן לכאורה אין תועלת לבן הקטן בנישואי אמו, דאין חשש שיצא לתרכות רעה, וגם מזונותיו מצויים ואין חשש שעניות תעבירו על דעת קונו. אולם בזמנינו אנו שרבו הפרצות והמכשלות, בפרט אצל איש ואשה גרושים שהניסיונות גם אצל יראי השם קשים עד מאד, ומעטים משתדכים בפרק זמן סביר עם הראויים להם, שפיר יש לומר שיש זכות לבן הקטן בנישואי אמו שמצאה חתן בן תורה וירא השם שיחזק את אדני ביתם.

ז. צד קולא שהאיש עדיין לא קיים פו"ר

סניף נוסף לקולא, באופן שיש ביטול פו"ר אצל האיש אם ידחו את הנישואין. דהנה ז"ל הנוב"י (תניינא אה"ע סי' לה) הביאו הפת"ש (שם סי' ל'): :

ומה שרצה השואל להתיר משום תקנת המשודך שלא קיים פ"ו ודימה זה למה שהתירו לישא תוך שלשים למי שאין לו בנים (ע' ביו"ד סי' שצב), ז"א דהרי היא אינה מצווה על פ"ו ואיך נתיר לה משום פ"ו דידיה כו', ועוד אטו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נדמה מלת' למלת', ובאבילות גופי' אי לאו שמצינו בגמ' שהתירו משום פ"ו ואמרינן הם אמרו והם אמרו כו'.

ובנוב"י (קמא אה"ע סי' יח) צירף טעם דפו"ר לקולא בנידון שם שהאשה הסתירה מהאיש את העובדה שהיא הרה והאיש היה שוגג גמור, שכתב שלאחר שתלד יכול לסמוך על דעת המתירים במזנה בצירוף הטעם דפו"ר. ובפת"ש (שם ס"ק יט) שם הקשה על בן הנוב"י שכתב בתשובה שהובאה בספר נוב"י (סי' לז) שאין להתיר במזנה אף בדיעבד לאחר שנשאה, ולא מהני צירוף קל כעין הצירוף של פו"ר (שם הצירוף דאיכא דבר מצוה שיש לו ילדים קטנים שזקוקים לאשה שתטפל בהם, וכתב הפת"ש שהוא שווה לצירוף של פו"ר), ומדוע לא סמך על פסק אביו שהתיר בצירוף הסניף דפו"ר? ותיירץ שעיקר סמיכתו של הנוב"י על צירוף אחר, שבנדון שם היה חשש שהילדים יתדרדרו לעניות שמעבירה את האדם על דעתו ודעת קונו, ולא על הסניף דפו"ר.

מכל מקום ברור שסניף זה הוא סניף קל מאד, בוודאי לענין לכתחילה שאין לסמוך עליו אלא בצירוף עוד כמה טעמי היתר.

ת. צד קולא נישואי המבקשת התינוק יהיה בן י"ח חודש.

בנדון דידן יש נימוק נוסף להקל, שבמועד הנישואין לחתן המיועד, יהיה בנה הקטן בן למעלה מי"ח חודש, ובכה"ג האחרונים נטו להקל. מקור הדברים בתשובת חמדת שלמה (סי' ז), ובהגותו על השו"ע (שם סעי' יא) כתב:

גזרו חכמים שלא ישא אדם וכו'. נ"ב הנה לולא דמסתפינא נראה ללמוד היתר חדש במניקת בזה"ז להיות מותרת להנשא אחר י"ח חודש, דהנה מה דקבעו חז"ל כ"ד חודש לנישואין מכח שמא תתעבר ויעכר חלבה ומה יעשה הילד אחר כ"ד חודש ומי יפרנסנו, ובע"כ דאחר כ"ד חודש אין דרך רוב התינוקת לינק והמה מתפרנסין בטבען בדברים אחרים ואין צריכין יגיעה וטרחה ולבקש להם תחבולת, בזה לא חיישי' שמא ימות רק בתוך כ"ד חודש, דדרך כל תינוק לינק, ואם גומלין אותו הוי מיעוטא, וצריך לחפש להו מזונות קלים, בזה צריך ליגיעה יתירה וטרחה בזה חיישי' לדלמא אתי לאתרשולי וימות, וא"כ תינח בזמן הש"ס שהי' דרך רוב תינוקות לינק כ"ד חודש, אבל לדידן דנשתנו הטבעים, וכל תינוק אינו יונק יותר מי"ח חודש, ויש שגומלין לט"ו חדשים, ואדרבא להיות יונק יותר מח"י הוי מיעוטא דל"ש, וא"כ לדידן חזר להיות הולד אחר ח"י חדשים דינו כמו לדין הש"ס אחר כ"ד חודש, אף דקיי"ל דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו וגם לא בכלל דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו... היכי דעיקרו במקצת ולא בכולו לא נחשב עקירה ולא בעינן מנין אחר להתירו.. וא"כ ה"נ כאן דעיקר דמניקת דגזרו רבנן דאסורה להנשא זה נשאר קיים ולא עקרינן רק מזמן כ"ד חודש לח"י חדשים אין זה עקירה, ולא בעינן ב"ד גדול ממנו בחכמה ובמנין, ולא בעי מנין אחר להתירו, וגם יש לדמות זה לדין גלוי שכתבו הפוסקים כיון דלא נגזר אלא במקום שיש נחשים השתא דליכא נחשים מותר, כן ה"נ כיון דלא נגזר על עולמית רק לזמן דרך הנקת הילד, א"כ כיון דהשתא הוי הדרך רק ח"י חודש, הוי זה במקום כד"ח בזמן התלמוד... לכך הי' נראה היתר ברור להנשא אחר י"ח חודש, אך מה כחי בזה להתיר נגד משמעות כל האחרונים, עכ"פ נראה לצרף ההיתר היכא דיש עוד סניף להקל, כגון בגרושה ולא התחילה לינק יש לצרף גם זה, ואם כי בד' תפארת למשה בהקדמתו מזהיר שלא להצטרף בהיתר זה של מניקת ע"כ תמיד הנני מיראי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הוראה בזה, אך אחרי שובי נחמתי, דזה הוי בזמנם דהוי הדרך לינק רוב וולדות כ"ד חודש, רק להתירו מטעם אחר, בזה אמרי' כן, אבל בזמנינו דנשתנו הטבעיים ואין אחד מאלף יונק רק ח"י חדשים, הוי בזה כמו לדידיהו אחר כ"ד חודש, ואין בזה מורא להצטרף בפרט בצירוף עוד קולא אחרת, כנלפענ"ד.

דברי החכמת שלמה הובאו להלכה בפסקי הדין של בתי הדין הרבניים, ומילתא דמסתברא הוא.

ובפנת"ש (שם ס"ק כ') הקיל טפי אף בהגיע הבן לגיל טו חודש. וז"ל שם:

עיינ בס' פני יהושע בקו"א למסכת כתובות סי' ק"נ לאחר שביאר שם דיש לאסור אף בלא התחיל' להניק כלל לאחר מיתת בעלה ושגם בת' ח"צ החמיר מאד בדין זה, כתב וז"ל אמנם נשתרכב הדבר בעו"ה ונעשה כהיתר ע"י קלי ההוראה.. אמנם פ"א בא לידי באשה שכבר התיר לה חכם ליתן בנה למניק' ולא התחיל' להניק, וע"י הוראה זו נשתדכ' לאיש, וקבעו זמן הנשואין לאחר ג' חדשים למיתת בעלה, וכשהרגישו אחר כך שיש איסור בדבר חזר בו המשדך ולא רוצה להמתין כ"כ, וכדי שלא להפריד בין הדבקים בקושי התרתי לו לישא אחר טו חודש כו', ועכ"ז הי' לבי נוקפי עד שהוגד לי שכיוצא בזה התיר גדול אחד בשעת הדחק לאחר טו חדש כיון שהולד הי' כבר אצל המינקת ופסק חלב האם, וא"כ עיקר איסורא בכה"ג אינו אלא משום קנסא, וא"כ סגי בקנס' כי האי לאחר טו חודש, ודוקא היכא דאיכא טעמים אחרים להתיר יש לצרף סברא זו עכ"ד.

ובנדון דידן איכא לכל הני טעמי, דאיכא כמה טעמי תריצי להקל, וכבר פסק חלב האם, והילד אינו זקוק אף לא למינקת, ושפיר דמי להקל אף לאחר טו חודש. ק"י לאחר י"ח חודש.

ט. הכרעת הספק בדינים אלו

מן המקובץ עולה שיש כמה ספיקות וצדדי היתר בנידון דידן. ובענין הקולא בספיקות, הנה לפנינו סברת הב"מ (צלעות הבית סי' ה') שאין להקל בספיקות באיסור מינקת דיש בו גם ענין של דיני ממונות ומערופיא של התינוק על שדי אמו. ובשו"ת חת"ס (סי' לד) קילס לסברתו זו. ואולם, דעת מרן הראש"ל זצוק"ל בכמה תשובות דיש להקל באיסור מניקה כבשאר איסורים.

ומורנו הראש"ל שליט"א עורר בנדון אחר את השאלה האם ניתן להקל נגד דעת מרן השו"ע בצירוף דעות כמה פוסקים. והנה כפי שכתבתי, דעת מרן השו"ע אינה מוכרעת לאיסור בגרושה דאין הולד מכירן. ואדרבא כתב בב"י שאין למחות במורים כדעת הרשב"א בגרושה דאין הולד מכירה. ועי' לעיל מש"כ מרן הראש"ל זצוק"ל בדעת מרן השו"ע מפי סופרים וספרים.

ומכל מקום איכא למימר שבצירוף ספק נוסף שפיר דמי להקל ולהתיר על פי מה שהאריך מורנו הראש"ל בספרו עין יצחק כללי ס"ס (סעי' יח, עמ' שח) דעבדינן ס"ס נגד דעת מרן השו"ע. וקל וחומר בדין מינקת שהכרעת מרן השו"ע אינה ברורה.

י. תינוק שנגמל לפני גירושי אמו

אולם אית לן טעם מרווח להתיר, על פי מה שנפסק בשו"ע (שם סעי' יא):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכן אם גמלתו בחיי בעלה, או שאינו חולבת לעולם, שיש לה צימוק דדים, או שפסק חלבה בחיי בעלה ושכרו לו מינקת בחיי בעלה, או שנתנה בנה למניקה שלשה חדשים קודם מיתת בעלה והיא לא הניקה כלל תוך הג' חדשים, מותרת לינשא.

וכתבו באה"ט (שם ס"ק כה) ופת"ש (שם ס"ק כה) עפ"י תשובת הרמ"א שה"ה בגרושה שלא הניקה את בנה ג"ח, שאינה צריכה להמתין כד"ח. ומבואר שגם כשיש חשש שהאשה הערימה שלא להניק את בנה לפני הגירושין, אם אינה מניקה בעת גירושין, אינה צריכה להמתין כד"ח. ובנדון דידן האם גמלה את התינוק בהיותו בגיל חודשיים, ובעת גירושיה מבעלה לא היתה מינקת כלל. מטעם זה לחדוד ניתן להתיר בשופי למבקשת להינשא בתוך כד"ח.

הכרעה ופסיקתא

הארכנו בהיתרא דהאי איתתא, ומצאנו לאחר עיון ודקדוק בדברי הפוסקים היתר מרווח ומנומק.

ביה"ד פוסק שהמבקשת רשאית להינשא כדת משה וישראל לחתונה המיועד במועד שנקבע.

ניתן לפרסם בהשמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום א' בסיון התשפ"א (12.05.2021).

הרב עידו שחר

הרב אריאל שוייצר

הרב מיכאל צדוק – אב"ד